

Література

1. **Іванов В.М.** Деньги и кредит: курс лекций. – К.: МАУП, 1999. – 230 с.
2. **Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я.** Бюджетна система: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНУ, 2000. – 205 с.
3. **Україна:** Фінансовий сектор та економіка. Нові стратегічні завдання. – К., 2001. – 120 с.
4. **Основи** податкового права: Навч. посібник для вузів. – К.: Знання, 1998. – 273 с.

УДК 339.9

Аспір. Г.М. Кравець¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ У КРАЇНАХ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ ТА КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Розглядаються питання ефективності використання зовнішніх коштів у країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються. При цьому, здійснюється аналіз напрямів політики Міжнародного валютного фонду і Світового банку.

Ключові слова: зовнішній борг, економічне зростання, позиковий капітал, тягар заборгованості, макроекономічна стабільність.

Doctorate G.M. Kravets – Lviv NU named after Ivan Franko

Efficiency of external debt use in transformation economies and developing countries

Annotation: The article is dedicated to the aspects of efficient use the foreign resources in transformation economies and developing countries. And the analyses of International Monetary Fund and World Bank policy is realized.

Keywords: external debt, economic growth, lending capital, burden of debt, macroeconomic stability.

Зовнішньоекономічні чинники відіграють важливу роль у фінансуванні країн, що розвиваються. Причинами виникнення кризи світової заборгованості 1980 р. були несприятливі зовнішні шоки, зокрема зниження світових цін на сировину, підвищення відсоткової ставки, зменшення попиту на імпорт товарів у країнах Західної Європи та США.

У 1996 р. загальний обсяг зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються, становив 1,8 трлн. дол. [1, с. 177]. Зокрема, негативний вплив кризи міжнародної заборгованості 1980 р. на економічний розвиток у країнах – позичальниках полягає у такому:

- 1) стримуванні економічного розвитку в країні:
 - зростанні відсоткових ставок;
 - використанні позикового капіталу з метою фінансування зовнішніх та внутрішніх дефіцитів та відповідно скороченні можливостей розширення капіталовкладень;
- 2) скороченні державних валютних резервів країн, що розвиваються;
- 3) зменшенні імпорту;
- 4) зростанні рівня інфляції.

За сучасних умов до країн із зовнішньою заборгованістю належать також країни, що трансформуються, зокрема країни Східної Європи та СНД.

¹ Наук. керівник: доц. П.І. Гнатюк, канд. екон. наук – ЛНУ ім. Івана Франка

З метою розробки програм трансформації у колишніх соціалістичних країнах експерти МВФ використовують основні положення монетаристської теорії. Головний економіст Світового банку Дж. Стігліц стверджує, що положення Вашингтонського консенсусу не є ні необхідними, ні достатніми ані для макроекономічної стабілізації, ані для довгострокового розвитку [2, с. 62].

Так, Вашингтонський консенсус передбачає такі складові ефективної економічної політики даних країн:

- лібералізацію цін та ринків;
- макроекономічну стабілізацію (зокрема, низьку інфляцію, що становить менше 40 % на рік);
- обмеження державних витрат (зокрема, кредитування економіки та субсидування експорту);
- відкритість економіки країни (введення конвертованості валюти, зниження торговельних бар'єрів на імпорт товарів та експорт сировини);
- проведення приватизації;
- зниження дефіциту державного бюджету, торговельного та платіжного балансів країни.

Відповідно до Поствашингтонського консенсусу, даними умовами у країнах, що розвиваються та постсоціалістичних країнах є такі:

- підвищення ефективності національних фінансових ринків;
- підтримка конкуренції, боротьба з інфляцією та монополіями;
- сприяння економічному зростанню;
- підвищення ефективності державних інституцій.

Рекомендації МВФ полягають, зокрема, у здійсненні девальвації національної грошової одиниці як засобу досягнення рівноваги платіжного балансу країни. При цьому, за умов низьких темпів інфляції підвищується цінова конкурентоспроможність експортних товарів.

Політика Міжнародного валютного фонду (МВФ) передбачає зменшення державної підтримки економіки країни, соціальних витрат за умови дефіциту державного бюджету, відкриття внутрішнього ринку для надходження іноземного капіталу.

У кінці XX ст. найбільшою заборгованістю володіли Мексика – 130 млрд. дол. та Китай – 120 млрд. дол. Так, на Азійському континенті зосереджувалось до половини приросту світової зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються, що становила у кінці XX ст. 2 трлн. дол., що на 20 % більше, аніж у 1993 р. Приріст зовнішнього боргу Латиноамериканських країн зменшився та становив 3 %. Проте, у даних країнах найбільшою залишається величина зовнішнього боргу на душу населення – 1000 дол. [4, с. 66].

У серпні 1982 р. зниження цін на нафту призвело до неспроможності Мексики здійснити виплати за заборгованістю іноземним комерційним банкам. Так, уряд та приватні банки країни запозичили на світових фінансових ринках понад 23 млрд. дол. [3, с. 217]. Проте, дані боргові зобов'язання мали короткостроковий характер. Зокрема, переговори з МВФ та кредиторами призвели до досягнення домовленості щодо реструктуризації заборгованості.

У кінці 1982 р. відбулось прострочення платежів за заборгованістю 34-х країн, у тому числі Аргентини, Бразилії, Чилі, Еквадору, Мексики, Румунії, Уругваю та Югославії.

Нестійкість країн, що розвиваються, на міжнародних ринках позикового капіталу зумовлена впливом на розвиток даних країн зовнішніх чинників. Так, економічний спад у США призводить до підвищення вартості боргових зобов'язань у країнах, що розвиваються. Зокрема, премія за ризик наприкінці 2000 р. збільшилась з 6,3 % кварталом раніше до 8,1 % [3, с. 215].

За умов ринкової економіки необхідним є міжнародне регулювання обсягів виробництва, відсоткової ставки, валютного курсу, торговельного та платіжного балансів країн.

Відновлення економічного зростання у країнах, що розвиваються, передбачає покращення платоспроможності даних країн та зміну структури фінансових потоків. При цьому важливим є зменшення надходження у країни, що розвиваються, короткотермінових позик. Водночас залучення прямих інвестицій виступає джерелом фінансування економіки.

Концепція допомоги розвитку відповідає теорії "великого поштовху", яку розробив П. Розенштейн-Родан та розвинули у роботах Р. Нурске і У. Росту. Така концепція обґрунтовує необхідність допомоги країнам, що розвиваються, з метою руху країн з точки стагнації до зростання.

Водночас, кредитором виступає Японія, кредити якої країнам, що розвиваються, в основному азійським, становлять 250 млрд. дол. Кредити, надані Німеччиною країнам, що розвиваються, становлять 110 млрд. дол., Францією – 105 млрд. дол. Обсяг кредитів, наданих США, становить 175 млрд. дол. [4, с. 66]. При цьому, необхідним виступає реформування постбреттонвудських фінансових інституцій.

Відмова від використання кредитів міжнародних фінансових організацій у перехідних економіках є необґрунтованою. Водночас, зважена політика залучення та ефективного використання зовнішніх фінансових ресурсів виступають чинниками економічного зростання.

У кінці 60-х – початку 80-х рр. XX ст. надходження позикового капіталу зумовило зростання зовнішньої заборгованості Бразилії. На початку 80 рр. XX ст. уряд країни частково припинив обслуговування зовнішнього боргу. У 1992 р. МВФ було розроблено "документ про наміри", відповідно до якого Бразилія отримала нові запозичення в обмін на виконання економічної програми.

Незначними є надходження в країни Африки приватного підприємницького та позикового капіталу. В африканських країнах спостерігається найвищий рівень заборгованості стосовно до ВВП (у 1982 р. – 51 %, у 1996 р. – 62,3 %). Відношення величини обслуговування боргу даних країн до експорту в 90 рр. XX ст. становило від 23 до 30 % [1, с. 179].

Короткострокові наслідки бюджетних дефіцитів для економіки країни називають проблемою "витіснення". При цьому, збільшення структурного дефіциту бюджету внаслідок зростання урядових видатків чи зниження податків призводить до підвищення відсоткових ставок та зменшення інвестицій. Довгострокові економічні наслідки державного боргу визначають як "тягар боргу". Так, нагромадження заборгованості та підвищення відсоткових ставок призводять до заміщення приватного капіталу.

Негативні наслідки зовнішніх запозичень для економіки країни полягають у такому:

- формуванні "ефекту витіснення";
- перенесенні боргового тягаря на майбутні покоління;
- стримуванні економічного розвитку в країні;
- збільшенні обсягів ВВП, що перерозподіляється на користь кредиторів;
- залежності економічної стабільності в країні від нових кредитних надходжень;
- виникненні проблеми обслуговування боргу (сплати відсотків та основної суми боргу), що призводить до збільшення дефіциту бюджету та скорочення державних видатків;
- ревальвації обмінного курсу національної валюти, що призводить до негативного сальдо торговельного балансу;
- відтоку капіталу, що зумовлює зменшення міжнародних резервів країни та скорочення імпорту.

Позитивний вплив державних запозичень на економіку країни полягає у такому:

- забезпеченні стабільності економіки, зокрема недопущенні падіння сукупного попиту в умовах економічних спадів;
- збільшенні зайнятості виробничих чинників;
- фінансуванні інвестицій, що не забезпечуються внутрішніми заощадженнями, здійсненні сукупних витрат, що є більшими, аніж вироблений національний дохід;
- надходженні додаткових ресурсів, що за певних умов може сприяти економічному зростанню.

Вважають, що країна може стало розвиватись за умови, якщо показник відношення заборгованості до експортних надходжень не перевищує 200-250 %. При цьому, проявом фінансової нестійкості держави є зростання відносної величини державного боргу.

У постсоціалістичних та країнах, що розвиваються, зокрема Індії, Китаю та Росії зовнішня допомога становить менше 1-2 % ВВП країн. Так, для країн із середнім, за світовими стандартами, рівнем розвитку важливого значення набувають зовнішні запозичення на комерційній основі та надходження іноземних інвестицій.

Література

1. Ломакин В.К. Мировая экономика. – М.: Финансы, 1999.
2. Хорошковський В.І. Міжнародні фінансові ін-ти й економічні інтереси України// Фінанси України. – 2002, № 6. – С. 62.
3. Шевчук В. Міжнародна економіка: теорія і практика. – Львів: Каменяр, 2003. – С. 215-217.
4. Якименко В.И. Международная экономика. – Донецк, 2002. – С. 66-67.

УДК 004.451(075)

Ст. викл. Л.А. Лепак – Львівська КА

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ І СИНТЕЗУ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ

Висвітлюємо особливості, принципи і методи наукового дослідження ергатичних (людина машинних) систем, розкриваємо зміст аналізу і синтезу автоматизованих інформаційних систем організаційного управління

Ключові слова: ергатичні системи, ергономіка, структурний аналіз і синтез, функціональний аналіз і синтез, інформаційний аналіз і синтез.